

EUGENIUSZ KAROL CHYŁEK
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Ekspert wiodący ds. Badań Naukowych w Rolnictwie
w ramach Stałego Komitetu ds. Badań Naukowych w Rolnictwie

POLSKA CZŁONKIEM STAŁEGO KOMITETU DS. BADAŃ W ROLNICTWIE W RAMACH KOMISJI EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Szczegółowe rozwiązania instytucjonalne w zakresie koordynacji polityki europejskiej przyjęte w państwach członkowskich sprowadzają się do umiejscowienia głównego organu koordynującego i kreującego politykę europejską w odrębnej instytucji lub urzędzie. Niezależnie od zadań i kompetencji instytucji koordynującej, w wielu państwach proces koordynacji wspomagają specjalne ciała – przeważnie międzyresortowe, przybierające formy komitetów, komisji czy grup roboczych. Nowe wyzwania związane z integracją Polski z Unią Europejską oraz postępującym procesem globalizacji, a także zmianą hierarchii celów w ramach poszczególnych funkcji nauki spowodowały konieczność przeprowadzenia szeregu reform. Ich realizacja powinna wiązać się z konkretnymi zmianami w procedurach tworzenia polityki naukowo-technicznej i naukowej w sektorze rolnym oraz w prawie dotyczącym zasad finansowania nauki i wspierania działalności innowacyjnej.

2. Badania naukowe w rolnictwie na rzecz rozwoju Europejskiej Przestrzeni Gospodarczej

Stały Komitet ds. Badań w Rolnictwie (Standing Committee on Agricultural Research (SCAR)) ustanowiony został na podstawie Rozporządzenia EEC nr 1728/74 z dnia 27 czerwca 1974 roku, jako organizacja koordynująca badania na rzecz rolnictwa w ramach Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. W 1981 roku kiedy uruchomiono Europejskie Programy Ramowe (PR), Dyrektoriat Generalny Rolnictwa (DG Agriculture), w strukturach którego funkcjonował SCAR, wykorzystywał Komitet ds. Badań w Rolnictwie jako organizację, której zadaniem

było określenie programów i priorytetów badawczych oraz udział w wymianie informacji i konsultacji między państwami członkowskimi w zakresie priorytetów gospodarczych i powiązanych z nimi priorytetów naukowych. Na spotkaniu Rady Rolnictwa 19 lipca 2004 roku Komisarz Busquin poinformował o przeniesieniu SCAR z DG Agriculture do DG Research, prosząc jednocześnie, by Ministrowie Rolnictwa krajów członkowskich zapewнили wsparcie dla SCAR. Zdaniem Komisarza Busquin Komitet w nowej strukturze organizacyjnej będzie miał do spełnienia bardzo ważną rolę koordynacji nauki rolniczej wspierającej rozwój Europejskiej Przestrzeni Gospodarczej, zgodnie z założeniami strategii Lizbońskiej. Realizując powyższe ustalenia Dyrektoriat Generalny badań przygotował spotkanie.

W pierwszych dniach lutego 2005 roku odbyło się inauguracyjne posiedzenie Stałego Komitetu ds. Badań w Rolnictwie (Standing Committee on Agricultural Research (SCAR)) w nowej strukturze organizacyjnej i w rozszerzonym składzie 25 krajów członkowskich [Draft Working... 2005]. Mimo, że było to 79 spotkanie SCAR, miało ono wyjątkowe znaczenie ze względu na fakt uczestnictwa w tym spotkaniu przedstawicieli nowych członków Unii Europejskiej, po jej rozszerzeniu w 2004 roku. Polskę w SCAR reprezentują: w imieniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dr inż. Eugeniusz K. Chyłek oraz w imieniu Ministra Nauki i Informatyzacji prof. dr hab. Marek Świtoński.

Porządek obrad obejmował zapoznanie się delegatów z raportem przedstawicieli Holandii, która w ramach ostatniej prezydencji przygotowała opracowanie dotyczące „*Współpracy funduszy naukowych i programów zarządzania w ramach rolnictwa, żywności, rozwoju obszarów wiejskich i rybołówstwa w Unii Europejskiej*”. Podstawowymi zagadnieniami badawczymi uznanymi za ważne z punktu widzenia przyszłych zmian w polityce naukowej – powiązanej z gospodarką w obszarze: rolnictwa, żywności, rozwoju wsi i rybołówstwa, powinny być:

1. Zrównoważona produkcja gospodarstw rolniczych;
2. Zrównoważona produkcja żywności i produktów nieżywnościowych;
3. Ekonomiczno-społeczne aspekty rozwoju obszarów wiejskich:
 - produktywność rolnictwa,
 - konkurencyjność rolnictwa i pokrewnych gałęzi,
 - zatrudnienie na obszarach wiejskich,
 - dochody ludności,
 - jakość życia ludności wiejskiej i rolniczej.
4. Technologie, w tym:
 - biotechnologia,
 - inżynieria genetyczna,
 - genetyczne modyfikowanie organizmów (GMO's),
 - technologie informatyczne,
 - technologie komunikacyjne,

- ekonomika odżywiania,
- nanotechnologie,
- technologie molekularne,
- nasiennictwo, nauka o nasionach.

5. Ochrona i zdrowie zwierząt;

6. Działania wspierające politykę badań rolniczych oraz wsparcie polityki opartej na wiedzy:

- reforma wspólnej polityki rolnej,
- globalizacja,
- globalne rynki żywności.

7. Istotne kierunki badań dotyczyć też powinny:

- bioróżnorodność i biologiczne bezpieczeństwo,
- stan zdrowotny roślin,
- ochrona gleb,
- zmiany klimatyczne oraz ich wpływu na środowisko roślin i zwierząt.

Dyrektor Generalnego Dyrektoriatu Rolnictwa pan J. Bensted-Smith przedstawił możliwości współpracy i potrzeb kierowanych w stronę badań w ramach reformy Wspólnej Polityki Rolnej. Pan L. Bochereau, szef wydziału w Dyrektoracie Generalnym Badań przedstawił uwarunkowania aktywnego wykorzystywania funduszy Komisji Europejskiej, współczesne kierunki rozwoju oraz przyszłe trendy w sferze badań. Pierwszy dzień obrad zakończony został dyskusją o współpracy między państwami członkowskimi, bazującą na przedstawionych materiałach. Dyskutanci zwrócili uwagę na:

- konieczność sformułowania propozycji tematów badawczych i zasad współpracy w ramach programu pilotażowego, obejmującego zestaw celów i misji SCAR, z zakresu badań rolniczych w 7 Programie Ramowym Unii Europejskiej;
- konieczność koncentracji wysiłków na celach głównych agendy badań SCAR, w ramach programów badawczych ERA i ERA-NET oraz platform technologicznych;
- konieczność podjęcia ścisłej współpracy i pełnej koordynacji programów wspierających realizację misji SCAR;
- realizację programów interdyscyplinarnych składających się z kilku lub kilkunastu programów cząstkowych;
- konieczności wsparcia socjo-ekonomicznych aspektów badań, w których zostałyby uwzględnione ekonomiczne uwarunkowania polityki społecznej, w tym systemu edukacji przygotowującej mieszkańców obszarów wiejskich do kierunków zmian w rolnictwie;
- znaczenie istniejącej infrastruktury badawczej oraz jej znaczenia w realizacji badań i programów badawczych;

- konieczność udroźnienia wymiany informacji między państwami członkowskimi i jej instytucjami naukowymi.

Drugi dzień obrad poświęcony był dyskusji o zasadności powoływania grup roboczych w ramach SCAR. Z dyskusji wynikało, że zasadnym jest określenie warunków powoływania grup roboczych i ich składu. Uznano, że grupy robocze, uaktywniane będą w zależności od potrzeb, a nominacje na członków do ich składu będą przekazywane przez zainteresowane państwa *at hoc*. Ustalono, że w trybie roboczym powołane zostaną grupy, które powinny zająć się opracowaniem materiałów dotyczących:

- nowej agendy badawczej dla SCAR, obejmującej warunki współpracy międzynarodowej oraz między innymi zagadnienia rozwoju obszarów wiejskich oraz agro-leśnictwa,
- naukowego wsparcia Wspólnej Polityki Rolnej,
- mapy rozwoju badań w rolnictwie w celu aktywizacji potencjału Europy,
- warunków wykorzystania infrastruktury badawczej.

Obrady SCAR zakończyły się ustaleniem terminu następnego spotkania, które odbędzie się już w ramach prezydencji Luksemburga w czerwcu 2005 roku. Na tym spotkaniu, między innymi w celu przybliżenia wszystkim członkom ASCAR sytuacji w krajach członkowskich, zostaną przedstawione prezentacje obejmującą strukturę zarządzania i finansowania badań w czterech krajach: w Hiszpanii, Szwecji, Słowacji i w Polsce.

3. Organizacja nauki polskiej w sektorze rolnym

W Polsce badania w obszarze rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych są realizowane we wszystkich typach placówek naukowo-badawczych [Chyłek 2005]. Po pierwsze są prowadzone w uczelniach wyższych podległych Ministrowi Edukacji Narodowej i Sportu, po drugie w placówkach naukowych podległych Polskiej Akademii Nauk, a po trzecie przede wszystkim w jednostkach badawczo-rozwojowych podległych Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także w mniejszym wymiarze Ministrom: Gospodarki, Środowiska oraz Zdrowia. Przygotowanie i realizacja polityki naukowo-technicznej wchodzi w zakres kompetencji Ministra Nauki i Informatyzacji. Finansowanie badań naukowych z budżetu państwa jest realizowane przede wszystkim za pośrednictwem Ministerstwa Nauki i Informatyzacji, a także ze środków pozabudżetowych. Część jednostek, prowadzących badania w obszarze rolnictwa, pozyskuje niewielkie kwoty z dotacji budżetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na postęp biologiczny, utrzymanie rezerwy genetycznej, na ocenę hodowlaną i użytkową, monitoring jakości gleb, wody i roślin, produktów rolniczych i spożywczych, na zwalczanie zaraźliwych i zakaźnych chorób zwierząt gospodarskich oraz inne zadania niezbędne resortowi do prowadzenia prawidłowej polityki rolnej. Ten

stan organizacyjny, jak i sposób finansowania badań określony w ustawie z dnia 8 października 2004 roku „o zasadach finansowania nauki” nie zapewnia rozwiązań, w których Minister Rolnictwa miałby znaczącą rolę w ustanawianiu i realizacji polityki naukowo-technicznej w obszarze rolnictwa, rynków rolnych i wsi [Chyłek 2004].

Dokument „Założenia polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa” przedstawia harmonogram zwiększania środków budżetowych na naukę oraz proponuje liczne mechanizmy stymulowania inwestycji w B+R ze źródeł pozabudżetowych (rozwiązania podatkowe, *venture capital*, montaż publiczno-prywatny). W dokumencie tym przedstawiono również koncepcje Tworzenia Regionalnych Strategii Innowacji, co powinno być jednym z działań mających na celu poprawienie efektywności wykorzystania funduszy strukturalnych. Autorzy dokumentu stwierdzili również, że zwiększenie finansowania bez przeprowadzenia reform systemu nauki mogłoby jednak nie przynieść spodziewanych rezultatów. Dlatego też proponuje się szereg zmian, polegających m.in. na: zmianie systemu ewaluacji badań i jednostek naukowych, tak aby promować te o najlepszej jakości i ukierunkowane na działania praktyczne oraz przeprowadzeniu restrukturyzacji jednostek naukowych (w szczególności jbr). Służyć temu ma między innymi uchwalona w 2004 roku przez Parlament RP, ustawa o zasadach finansowania nauki, która znosząc Komitet Badań Naukowych, z dniem wejścia w życie w dniu 5 lutego 2005 roku wzmocniła rolę Ministra Nauki i Informatyzacji w formułowaniu i realizacji polityki naukowej i naukowo-technicznej państwa oraz sposobie jej finansowania.

Ważne – dla rozwoju badań w Polsce, w tym również badań rolniczych – jest to, że zgodnie z założeniami Strategii Lizbońskiej do 2010 roku nakłady na rozwój nauki i badań powinny wzrastać do około 3% PKB budżetu państw Unii Europejskiej. Ten sposób podejścia do finansowania badań, mimo że niezwykle trudny w realizacji, powinien doprowadzić do rozwoju gospodarki europejskiej wspartej trwale na wiedzy, zdynamizować efektywność wykorzystywania badań naukowych i przyczynić się do skuteczniejszej realizacji polityki gospodarczej, w tym również sektora rolno-spożywczego oraz obszarów wiejskich [Chyłek 2004]. Realizując zgodnie z planami dokumentu: „Założenia polityki naukowej”, przyjętego w listopadzie 2004 roku przez Komitet Rady Ministrów, należy poszukiwać rozwiązań uwzględniających dojscie do efektywnej integracji środowisk naukowych, w ramach krajowych programów badawczych oraz mechanizmów wymuszających bezwzględną spójność realizowanych kierunków badań z polityką gospodarczą. Te cele powinny być zrealizowane, jeśli chcemy by krajowa polityka badań naukowych w rolnictwie spójna była z polityką gospodarczą, a krajowe priorytety badawcze były spójne z priorytetami badawczymi Unii Europejskiej i kierunkami ewolucji Wspólnej Polityki Rolnej.

4. Priorytety Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

W Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi od wielu miesięcy prowadzone były prace nad ustaleniem najważniejszych dla krajowej polityki rolnej zagadnień koniecznych do jak najpilniejszego rozwiązania. Ustalenia te pozwoliły Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi – odpowiadając na inicjatywę Ministra Nauki i Informatyzacji w sprawie budowy krajowego programu ramowego, określającego priorytetowe kierunki badań naukowych lub prac rozwojowych – przedstawić propozycje priorytetów badawczych istotnych z punktu widzenia realizacji polityki resortu rolnictwa i rozwoju wsi.

Propozycje szczegółowych kierunków badań naukowych lub prac rozwojowych, do ujęcia w krajowym programie ramowym przedstawione przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi są następujące:

- A. Realizacja prac naukowych i badawczo-rozwojowych w obszarze konkurencyjności rolnictwa, w tym mających na względzie:**
- poprawę efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych,
 - wzmocnienie rozwoju instytucjonalnego wsi i rolnictwa,
 - wzmocnienie znaczenia i udziału rolników na rynku produktów rolnych.
- B. Realizacja prac naukowych i badawczo-rozwojowych wspomagających procesy wzmacniania przetwórstwa rolno-spożywczego w kierunku poprawy jakości i bezpieczeństwa żywności, w tym dotyczących:**
- poprawy przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych,
 - wspierania wyrobu produktów tradycyjnych i regionalnych.
- C. Realizacja prac naukowych i badawczo-rozwojowych w zakresie postępu biologicznego i technologicznego w rolnictwie i rybołówstwie, w tym dotyczących:**
- alternatywnych metod ochrony roślin i zdrowia zwierząt, technik biologii molekularnej w diagnozowaniu i zwalczaniu chorób roślin i zwierząt,
 - wykorzystania biotechnologii w produkcji roślinnej, zwierzęcej i przetwórstwie rolno-spożywczym,
 - genetycznej modyfikacji organizmów, opracowywania nowoczesnych metod wytwarzania i oceny jakości zdrowotnej żywności i środków żywienia zwierząt,
 - badania ekosystemowego podejścia do zarządzania polskim rybołówstwem, w celu realizacji założeń Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej,
 - wykorzystania biomasy na cele energetyczne.

D. Realizacja prac naukowych i badawczo-rozwojowych w zakresie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, w tym dotyczących:

- różnicowania działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów,
- zachowania walorów przyrodniczo-krajobrazowych obszarów wiejskich,
- aktywizacji społeczności wiejskich i poprawa infrastruktury społecznej,
- rozbudowy infrastruktury technicznej obszarów wiejskich.

Realizacja prac badawczych – w obszarach zaproponowanych jako priorytetowe – ma na celu wspomaganie procesów gospodarczych i społecznych w rolnictwie, ujętych w „Strategii rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013”. Nadrzędnym celem polityki gospodarczej i społecznej w rolnictwie, w tym okresie, będzie wzrost produkcji rolniczej i poprawa standardów jakościowych w przetwórstwie rolno-spożywczym z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska, rozwoju funkcji społecznych i kulturalnych oraz dbałością o zapewnienie mieszkańcom obszarów wiejskich dobrych warunków życia.

Warunkiem osiągnięcia celu nadrzędnego będzie realizacja trzech celów głównych:

1. Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.
2. Poprawa konkurencyjności rolnictwa.
3. Wzmocnienie przetwórstwa rolno-spożywczego w kierunku poprawy jakości bezpieczeństwa żywności.

LITERATURA

1. Chyłek E.K. (2004): „Uwarunkowania procesu modernizacji rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce”. IUNG Puławy, „*Monografie i Rozprawy Naukowe*”, Nr 10, ss. 124.
2. Chyłek E.K. (2005): „Nauka w rozwoju agrobiznesu i obszarów wiejskich w warunkach Unii Europejskiej”. Nr 1 (78), s. 5-8, *Wiś Jutra*, Wyd. *Wiś Jutra* Sp. z o.o.
3. Evaluation of the effectiveness of the New Instruments of Framework Programme VI, Rapport, 21.06.2004.
4. Science and technology, the key to Europe's future – guidelines for future European Union Policy to support research” COM (2004) 353 final, 16.06.2004.
5. „Responding to the observation and recommendations of the high-level Panel of independent experts concerning the new instruments of 6th Framework Programme” COM (2004) 574 final.
6. Draft Working document Standing Committee for Agriculture Research (SCAR) 11.01.2005.
7. Założenia polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej Państwa. Warszawa, listopad 2004.

